

REMISSYTTRANDE

Ert dnr: Ju2023/01301

Vårt dnr: 2023_48

2023-09-20

Justitiedepartementet

REMISS AV SOU 2023:25

KUNSKAPSKRAV FÖR PERMANENT UPPEHÅLLSTILLSTÅND

IKEM har tagit del av Svenskt Näringslivs remissyttrande, instämmer i det och vill även lämna följande synpunkter på utredningens förslag.

- IKEM vill uppmana regeringen att noga överväga värdet av industrins kompetensförsörjning, konkurrenskraft och produktivitet vid utformningen av sin politik.
- IKEM avstyrker förslaget då det skulle skada industrins produktivitet och kompetensförsörjning.
- Om regeringen ändå går vidare uppmanar IKEM att se över hur arbetskraftsinvandrare kan undantas från kraven för att inte riskera att skada industrins produktivitet och kompetensförsörjning.
- Om regeringen ändå inkluderar arbetskraftsinvandrare uppmanar IKEM att se över hur möjligheten till längre arbetstillstånd än tvååriga kan införas för att mildra skadan på industrins produktivitet och kompetensförsörjning.

IKEM är en bransch- och arbetsgivarorganisation som representerar drygt 1 200 medlemsföretag inom kemi, läkemedel, plast och material. Våra medlemmar sysselsätter över 70 000 medarbetare och står för drygt 20 % av Sveriges export, med bland annat läkemedel och insatsvaror som är nödvändiga i hela värdekedjan för merparten av industriell produktion och avgörande för den gröna omställningen. Företagen är kunskapsintensiva, ledande i forskning och innovation och exponerade för global konkurrens.

Den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen är avgörande för IKEM:s medlemsföretag och för Sveriges ekonomi. Kompetensbristen är ett av de största hindren för så gott som alla branscher i näringslivet. Särskilt tufft är det för den kunskapsintensiva industrin som IKEM företräder. Våra medlemsföretag behöver tusentals forskarutbildade och högskoleutbildade bara inom de kommande åren för att kunna fortsätta den gröna omställningen, producera livsnödvändiga varor och stärka Sveriges välstånd. Mer än hälften av företagen säger att det är svårt att hitta FoU-kompetens – den högsta nivån någonsin enligt Ingenjörsvetenskapsakademien – och sju av tio företag tycker det är svårt att rekrytera högskoleutbildade enligt Svenskt Näringslivs rekryteringsbarometer. Om kompetensförsörjningen inte fungerar kan följden bli att expansioner av processindustrin förläggs i andra länder, att forskningsanläggningar inte kan starta i Sverige och att produktivitetstillväxten hämmas.

Regeringen vill förenkla för den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen. Det har den uttryckt i Tidöavtalet, i regeringsförklaringen, i regleringsbrev och i åtskilliga andra sammanhang. Det är mycket positivt. Arbetskraftsinvandringen bidrar årligen med cirka 45 miljarder i tillskott till Sveriges BNP och den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen bidrar till enorma värden per person.

Det föreliggande förslaget går åt fel håll. Utredningen konstaterar (s. 213):

Det bör beaktas att kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd skulle kunna ha en negativ påverkan på Sveriges förmåga att attrahera forskare och såväl högkvalificerad som annan arbetskraft från utlandet. Den svenska forskningen och det svenska näringslivet är beroende av den

kompetens som denna grupp av utlänningar har. Utredningen har haft kontakter med representanter för den akademiska världen samt olika företag och företagsorganisationer. Vid dessa kontakter har det betonats att de inte skulle klara sin verksamhet utan utländsk kompetens, som hela världen konkurrerar om i vissa fall. Från dessa representanter har det också förts fram att ett införande av kunskapskrav skulle försämra förutsägbarheten vad gäller möjligheten att få stanna permanent i Sverige. Det skulle i sin tur sannolikt försämra Sveriges förmåga att attrahera forskare och arbetskraft.

Utredningen konstaterar vidare (s. 390–391):

Många länder strävar efter att bli mer attraktiva för utländska arbetstagare, särskild högkvalificerade personer som arbetar inom bristyrken eller forskare. Ett kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd kan försämra Sveriges relativa attraktionskraft med avseende på sådana arbetstagare. [...] För de personer som arbetar inom engelskspråkiga miljöer (t.ex. forskning, it eller teknologi) kan kunskapskravet uppfattas som ett hinder vad avser möjligheten att få permanent uppehållstillstånd och leda till att de inte söker sig till Sverige. Det kan försämra företagens möjligheter att hitta högkvalificerade arbetstagare utomlands.

IKEM delar utredningens beskrivning. Många av våra medlemsföretag anställer engelsktalande personer för forskning och produktutveckling. Rekryteringen av den gruppen sker i mycket hård konkurrens. I en rapport från IKEM (*Reformer för en bättre expertskatt*) kartlägger vi relationen mellan beskattning och internationellt rörliga höginkomsttagares val av destinationsland, och kan visa att den internationella forskningen pekar på extremt höga elasticiteter. Henrik Kleven, Camille Landais, Emmanuel Saez och Esben Schultz visar i artikeln "Migration and Wage Effects of Taxing Top Earners" (*Quarterly Journal of Economics*, 2014) att skattebaselasticiteten när Danmark införde sin expertskatt kan uppskattas till cirka 1,6, och Lisa Marie Timm, Massimo Giulidiori och Paul Muller visar i artikeln "Tax Incentives for High Skilled Migrants" (IZA Discussion Paper, 2022) att elasticiteten kan vara närmare 2. I den bredare översikten "Taxation and

Migration: Evidence and Policy Implications” konstaterar Henrik Kleven, Camille Landais, Mathilde Muñoz och Stefanie Stantcheva att liknande nivåer är vanliga uppskattningar av skattebaselasticiteten.

Kunskapskraven som utredningen föreslår är inte direkt omsättbara i skattenivåer, men påverkar hur attraktiva destinationsländer är. De höga elasticiteterna visar att även små förändringar i attraktivitet kan ha stora effekter på vart högkvalificerad kompetens rör sig. Osäkerhet kring möjligheten att stanna permanent är en kostnad som kommer få genomslag på möjligheten att rekrytera rätt personer. ”Företag måste redan nu i stor utsträckning locka utländsk personal till Sverige för att de ska kunna bedriva sin verksamhet”, konstaterar utredningen, och möjligheten att locka den personalen hänger på konkurrenskraftig attraktivitet. Om arbetstillstånd endast ska kunna beviljas för två år i taget kommer det innebära en permanent osäkerhet på arbetsmarknaden för den som inte kan svenska. Osäkerhet kring hur kunskapsproven utformas och osäkerhet kring Sveriges tillståndsprocesser, inte minst baserade på historiken med kompetensutvisningar, förstärker ytterligare osäkerheten. Den stora osäkerheten innebär incitament att röra sig till andra länder än Sverige, vilket ytterligare försvagar den svenska industrins konkurrenskraft i relation till andra jämförbara destinationsländer.

En exempelperson kan vara en femtioårig forskare i biokemi som kommer från USA, arbetar med läkemedelsutveckling och är intresserad av att arbeta i Europa sina sista femton år innan pensionen för att sedan flytta till sitt hemland. Arbetspråket på arbetsplatsen är engelska och det finns inga planer på att stanna i Sverige under en längre tid; värdet av att lära sig svenska är därmed begränsat. Med utredningens förslag kommer hen inte ha möjlighet att beviljas ett permanent uppehållstillstånd utan att behöva gå igenom åtta ansökningar om arbetstillstånd. Hen kan inte ta för givet att varje ansökan beviljas. Handläggningstiderna är ofta långa och kompetensutvisningar har förekommit i stor utsträckning även för högkvalificerade arbetstagare. Osäkerheten och de många arbetstillståndsförlängningsprocesserna kommer att göra Sverige långt mindre attraktivt som destinationsland.

För att Sverige ska vara fortsatt attraktivt för exempelpersonen och tusentals andra i liknande funktioner bör förslaget inte genomföras. Om det ändå genomförs bör

regeringen se över möjligheten att göra undantag för vissa grupper. Att högkvalificerade personer i industrin och andra sektorer inte talar svenska är inte ett integrationsproblem som behöver lösas. Om gruppen ändå ska omfattas av kraven bör regeringen se över möjligheten att bevilja längre arbetstillstånd än tvååriga, så att osäkerheten och antalet processer hålls till ett minimum.

Rekryteringen av internationell kompetens sker på en global marknad. Ska Sveriges kunskapsintensiva industri fortsatt vara internationellt konkurrenskraftig och ligga i framkant för den gröna omställningen måste den ha konkurrenskraftiga förutsättningar, inte minst gällande kompetensförsörjningen av högspecialiserad arbetskraft. Då är det mycket olyckligt om regeringen går vidare med förslag som kringskar möjligheten till internationell rekrytering. IKEM vill uppmana regeringen att noga överväga värdet av industrins kompetensförsörjning, konkurrenskraft och produktivitet vid utformningen av eventuella kunskapskrav.

Caspian Rehbinder, ansvarig arbetsmarknadspolitik, IKEM